

Otizm Spektrum Bozukluğu ve Davranışçı Terapi Üzerine Sistemik Derleme

Nida Damla Karakoç

Yakın Doğu Üniversitesi, Fen ve Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Orcid: <https://orcid.org/0009-0000-0215-1708>, E-mail: 20221286@std.neu.edu.tr

Doç. Dr. Meryem Karaaziz

Department of Psychology, Near East University, Faculty of Arts and Science, Nicosia-Cyprus

Orcid : <https://orcid.org/0000-0002-0085-612X>

Özet

Bu çalışmada, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan kişilerde Uygulamalı Davranış Analizi (ABA) temelli davranışçı psikoterapi müdahalelerinin verimliliği sistemik derleme metodu ile analiz edilmiştir. Araştırmada 2022–2026 yılları dahilinde yayımlanmış, PubMed ve Google Akademik veri tabanlarında dahil olan toplamda 9 çalışma değerlendirilmiştir. Çalışma süreci PRISMA yönergeleri doğrultusunda yürütülmüş, ABA terapilerinin dil gelişimi, sosyal etkileşim, adaptif davranışlar, hedef davranış kazanımı ve fonksiyonel yaşam becerileri üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Kazanılan bulgular, ABA temelli müdahalelerin OSB tanılı çocuk ve gençlerde sosyal iletişim becerilerini ilerlettiğini, problem davranışları indirgediğini ve günlük yaşam becerilerinde anlamlı ilerleme sağladığını ifade etmektedir. Ek olarak teknoloji destekli uygulamalar, oyunlaştırılmış dijital sistemler ve ebeveyn liderliğindeki müdahalelerin terapi sürecini kuvvetlendirdiği saptanmıştır. Duyusal entegrasyon gibi farklı stratejilerle birlikte kullanıldığı zaman ise daha bütüncül neticeler elde edildiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, ABA temelli davranışçı psikoterapi uygulamalarının OSB’li bireylerin gelişimsel evrelerinde etkili ve bilimsel dayanaklı bir müdahale yöntemi olduğu; aile katılımı ve teknolojik destek ile birlikte uygulandığında tedavi sonuçlarının daha da kuvvetlendiği tespit edilmiştir. Gelecek araştırmalarda bu çok yönlü müdahalelerin uzun dönemli etkilerinin incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: otizm spektrum bozukluğu, uygulamalı davranış terapisi, sistemik derleme makalesi

A Systematic Review on Autism Spectrum Disorder and Behavioral Therapy

Abstract

In this study, the effectiveness of Applied Behavior Analysis (ABA)-based behavioral psychotherapy interventions in individuals with Autism Spectrum Disorder (ASD) was analyzed using a systematic review method. The research evaluated a total of 9 studies published between 2022 and 2026, included in the PubMed and Google Scholar databases. The study process was conducted in accordance with PRISMA guidelines, and the effects of ABA therapies on language development, social interaction, adaptive behaviors, target behavior acquisition, and functional life skills were assessed. The findings indicate that ABA-based interventions improve social communication skills, reduce problem behaviors, and provide significant progress in daily living skills in children and adolescents diagnosed with ASD. Additionally, technology-supported applications, gamified digital systems, and parent-led

interventions were found to enhance the therapy process. It has been determined that when used together with different strategies such as sensory integration, more comprehensive results are achieved. As a result, it has been found that ABA-based behavioral psychotherapy practices are an effective and scientifically supported intervention method in the developmental stages of individuals with ASD; and when applied together with family involvement and technological support, the treatment outcomes are further strengthened. It is recommended that future studies examine the long-term effects of these multidisciplinary interventions.

Keywords: autism spectrum disorder, applied behavior therapy, systematic Literature Review

GİRİŞ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB); sosyal temas hâlinde sınırlılıklar, bağlantı kurma aşamalarında meydana gelen zorluklar ve yineleyici davranış tasvirleri ile tanımlanan nörogelişimsel bir durumdur (Choi, 2022). Çağdaş olarak OSB tanılı kişilerde rutin yaşam yeteneklerinin iyileştirilmesini ve problematik tutumların indirilmesini temin etmek maksadıyla en çok tercih edilen bilimsel dayanaklı tutumların önünde, Uygulamalı Davranış Analizi (ABA) odaklı davranışçı müdahaleler gelmektedir (Cooper vd., 2020). Davranışçı bakış açısı, kişinin ortamıyla gerçekleştirdiği bağlantıları araştırarak münasip hareketlerin kuvvetlendirilmesini ve kullanılabilirliği düşük tepkilerin minimuma düşürülmesini esas almaktadır (Choi vd., 2022). Son yıllar araştırmaları, davranışçı psikoterapinin yalnızca klinik koşullarla sınırlı kalmadığını; dijital araçlar, anne ve babaların müddetçe aktif dahil oluşu ve duyuşsal entegrasyon süreci gibi muhtelif alanlarla uyumlaştırılmasının müdahale sonuçları üzerinde çarpan etkisi meydana getirdiğini göstermektedir (Schaaf vd., 2014). Bu perspektifinde çalışmanın ana amacı, 2022-2026 yılları arasında paylaşılan yeni araştırmaları sistematik bir şekilde analiz ederek; davranışçı psikoterapinin OSB tanılı kişiler üzerindeki performansını ve bu etkinliğin teknoloji adaptasyonu, ebeveyn önderliği gibi çağdaş etkenlerle olan bağlantısını saptamaktır. Bu sistematik derleme ile amaçlanan; yoğun tempolu davranışsal eğitim sürecinin uzun süreli fonksiyonel edinimler üstündeki belirleyici rolünü analiz etmek, dijital dayanaklı girişimlerin hedef davranış edinim süratiyle olan korelasyonunu gün yüzüne koymak ve ebeveyn temelli örneklerin klinik sonuçları yordama yeterliliğini harmanlamaktır. Böylece, değişik müdahale unsurlarının birbiriyle olan ilişkisi üstünden OSB rehabilitasyon süreçlerine yönelik bütüncül ve kanıta dayalı bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır (Peterson, 2024).

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanılı kişilerde uygulanan davranışsal ve teknolojik müdahalelerin verimliliğini belirlemek maksadıyla sistematik derleme modelinde tasarlanmıştır. Sistematik derlemeler, belli bir konuyla ilgili tüm birincil verileri entegre eden, eleştirel olarak analiz eden ve sentezleyen yapılandırılmış delil kaynaklarıdır (Page ve diğerleri, 2021). Araştırma modeli kurgulanırken, literatürdeki yöntem çeşitliliğini ve kanıt düzeylerini yansıtmak adına hem randomize kontrollü çalışmalar (Du vd., 2024; Schaaf vd., 2025) hem de

geniş örneklemlerle klinik uygulama sonuçlarını içeren retrospektif ve gözlemsel analizler entegre edilmiştir.

Tasarım

Çalışma süresince makalelerin seçimi ve tanımlanması gibi tüm aşamalar, PRISMA (Sistemik İncelemeler ve Meta-Analizler için Tercih Edilen Raporlama Ögeleri) yönergeleri kapsamında sürdürülmüştür. İnceleme sürecinde, çalışmaların metodolojik kalitesini temin etmek amacıyla belirlenen dahil etme ve dışlama kriterlerine özenle benimsenmiştir.

Literatür Araştırması

Yapılan bu araştırmada, belirlenen anahtar kelimelerle 2022 ve 2025 yılları arasında yayımlanmış, özet ve tam metnine erişilebilen araştırma makaleleri gözden geçirilerek Google Akademik ve Pubmed veri tabanları üzerinden İngilizce dilindeki çalışmalar incelenmiştir. Gözden geçirme aşamasında tutarlılığı sağlayabilmek için başlıktaki kelimelere ilişkin basit bir arama algoritması gerçekleştirilmiştir. Araştırmacıdan kökenli olabilecek hataları en az seviyede tutabilmek için çalışmaların başlık ve özet kısımları uygunluk bakımından sistemik bir şekilde tetkik edilmiştir. Çalışmaların özetinde ve başlık kısmında yeterli bilginin olmadığı durumlarda, gerekli verilere tam metinden erişilmiş ve gözden geçirilmiştir.

Arama Terimleri ve Stratejisi

İnceleme esnasında istifade edilen temel arama terimleri "otizm spektrum bozukluğu", "uygulamalı davranış analizi", "dijital müdahale", "ebeveyn eğitimi" ve "ABA" olarak belirlenmiştir. Arama algoritmasını daraltmak için terimler arasında "VE & AND" bağlaçları kullanılmıştır.

Dahil Etme ve Dışlama Kriterleri

Dahil Etme: OSB ve davranışçı faaliyetleri konu alan araştırmalar içerisinde; hakemli dergilerde yayımlanmış, randomize kontrollü, retrospektif ve gözlemsel araştırmaların tam metinleri değerlendirilmiştir.

Dışlama: Tezler, bildiri özetleri, kitap incelemeleri, çalışma protokolleri ve davranışçı yöntem bulunmayan tıbbi girişime odaklı araştırmalar inceleme içeriği kapsam dışı bırakılmıştır.

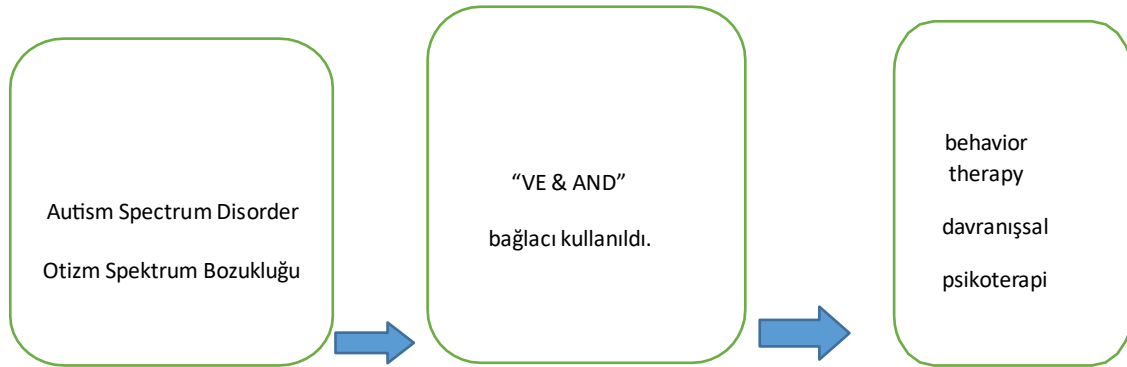
İnceleme Süreci

Yapılan taramalar doğrultusunda, ölçütlere tam olarak uyan toplam 8 çalışma tetkik edilmiştir. Bu çalışmalar; davranışsal gayelerin kazanım seviyesi, teknoloji entegrasyonu ve ebeveyn öncülüğündeki girişimlerin klinik sonuçları yönünden kategorize edilmiştir. İncelenen araştırmalar arasında Du ve diğerleri (2024) ile Schaaf ve diğerleri (2025) randomize kontrollü çalışmaları yürütürken; Garikipati vd. (2024), Peterson (2024) ve Peterson (2025) tarafından sunulan veriler retrospektif grafik incelemelerine temellenmektedir. Ayrıca Choi ve diğerleri (2022) ile Silva (2023) gözlemsel vaka çalışmalarını, Coroli ve diğerleri (2024) ise teknik sistem oluşturma evresini metodolojiye eklemiştir.

Şekil 1. İnceleme sürecinde kullanılan arama terimleri

Dahil Etme Kriterleri	Dışlama Kriterleri
Otizm Spektrum Bozukluğu ve Davranışsal Psikoterapi ile ilgili konuları inceleyen randomize ve ilişkisel çalışmalar; Google akademik, pubmed veri tabanında kullanılan İngilizce makaleler, konuyla ilgili araştırma makaleleri	Gri edebiyat, tezler, kohort tasarımına sahip el yazmaları; Çalışma protokolleri, kurumsal rapor veya yerel veya endekslenmemiş dergilerden veya kitaplardan metinler. Sistematik derlemeler, meta analiz, kitap analizi.

Tablo 1. Araştıraya dahil edilme ve dışlama kriterleri

Bulgular

Bu sistematik derlemede, 2022-2025 yılları dahilinde yayımlanan ve kapsama alma kriterlerini sağlayan toplam 9 ana çalışma analiz edilmiştir. İncelenen araştırmalar; Uygulamalı Davranış Analizi (ABA) temelli girişimlerin hedef davranış edinimi, sözel beceriler ile adaptif işlevsellik

üzerindeki yordayıcı etkilerini ve başka değişkenlerle olan ilişkilerini ortaya koymaktadır.

Gitimoghaddam ve diğerleri (2022) tarafından hayata geçirilen kapsamlı kapsam analizinde, davranışçı müdahalelerin sağlık ve gelişimsel neticeler üstündeki etkisi değerlendirilmiştir. Araştırmada davranışsal neticesinin sekiz temel bölümde kategorize edildiği ve ABA temelli uygulamaların bu grupların yedisinde (dil, sosyal etkileşim, adaptif beceriler vb.) istatistiksel biçiminde anlamlı iyileşmeler sağladığı rapor edilmiştir. Bulgular, yoğun davranışsal eğitimin uzun süreli fonksiyonel kazanımlarda belirleyici bir faktör olduğunu bildirmiştir.

Choi ve diğerleri (2022), 24 aylık bir aşamada davranışsal psikoterapi alan 154 çocuk ve gençten (3-16 yaş) oluşan örneklem dâhilinde, kişiselleştirilmiş davranışsal hedefler ile standart adaptif davranış ölçekleri arasındaki uyum (concordance) düzeyini araştırmıştır. Araştırma bulguları, bireye özgü belirlenen davranışsal hedeflerdeki gelişmenin genel adaptif işlevsellikle orta düzeyde ilişkili olduğunu ve davranışçı yaklaşımın bireyselleştirilmiş hedeflere ulaşmada yüksek etkinlik sergilediğini bildirilmiştir.

Silva ve diğerleri (2023) tarafından yürütülen araştırmada, ABA prensiplerinin çocukların beceri performansı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın amacı, yapılandırılmış davranışsal protokollerin motor ve günlük yaşam becerileri üzerinde bulunan yordama gücünü belirtmektir. Bulgular, sistematik pekiştirme ve ipucu prosedürlerinin beceri kazanım hızını anlamlı düzeyde artırdığını bildirmiştir.

Davranışçı psikoterapinin dijitalleşme ile ilişkisini araştıran Cordioli ve diğerleri (2023) çalışmasında, 18 çocuktan oluşan örneklemde oyunlaştırılmış bir dijital çerçevenin sonucu değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları, dijital destekli davranışsal müdahalenin terapötik odağı %10 ile %68 oranında çoğaldığını ve 4 aylık süreçte tamamlanan davranışsal hedef sayısını arttığını belirtmiştir.

2024 yılına ait çalışmalarda davranışsal ölçümlerin replikasyonu ve sözel davranışlar üzerindeki sonucu öne çıkmıştır. Peterson vd. (2024a), tekrarlanan ölçüm desenini kullanarak davranışçı müdahalelerin hedef davranışlar üstünde bulunan kalıcılığını rapor etmiştir.

Peterson ve diğerleri (2024b) ise VBMAPP ve ABLLS ölçeklerini kullanarak, davranışsal terapinin sözel operantlar ve dil becerileri üzerindeki istatistiksel sonucu bildirmiştir.

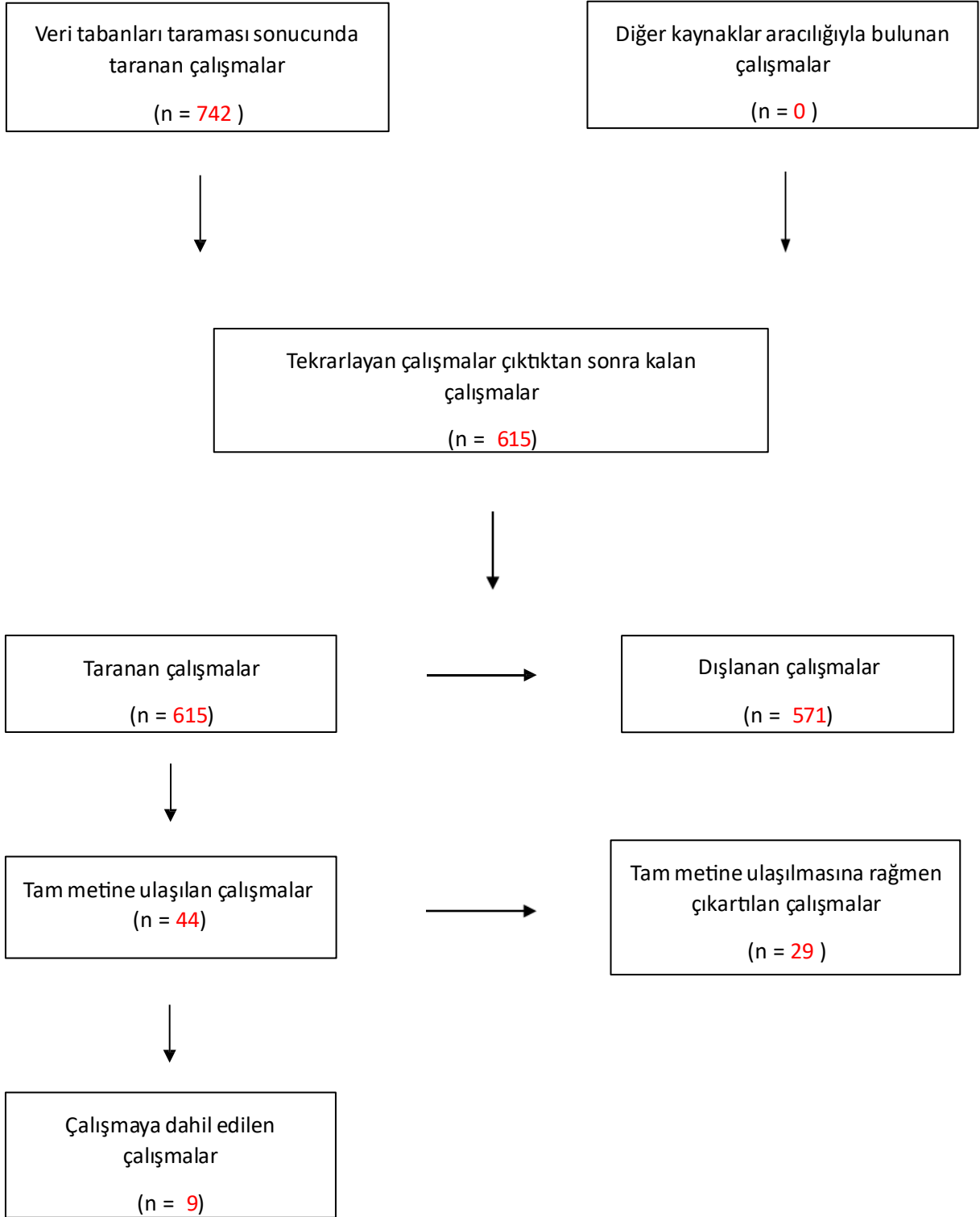
Du ve diğerleri (2024), kurumsal bakım altındaki 60 çocukla yürüttüğü çalışmada, davranışsal

eğitim programının sosyal-duygusal beceriler üzerindeki çıktıları incelemiştir. Araştırma bulguları, davranışçı m¼dahale alan grubun sosyal etkileşim puanlarının kontrol grubuna g¼re anlamlı derecede y¼ksek olduğunu g¼stermiřtir.

Benzer şekilde, Garikipati ve diğerleri (2024), ebeveyn liderliğindeki davranışsal modelin, uzman kısıtlılığı olan b¼lgelerde dahi klinik sonuçları olumlu y¼nde yordadığını raporlamıştır.

Son olarak Shaaf ve diğerleri (2025), Ayres Duyusal Entegrasyonu ile davranışçı psikoterapiyi (ABA) karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma sonuçları, davranışçı yaklaşımın ¼zellikle yeni beceri edinimi ve davranış y¼netimi s¼reřlerinde duygusal temelli m¼dahalelere g¼re daha belirgin ve hızlı sonuçlar sağladığını bildirmiştir.

Otizm Spektrum Bozukluğu ve Davranışçı Terapi Üzerine Sistematik Derleme

Şekil 1: Çalışmanın PRISMA akış diyagramı

Yazar/ Yıl/Ülke	Araştırma Tasarımı	Örneklem	Ölçekler	Müdahale	Sonuçlar
Kristen R. Choi, vd, /2022/ ABD	Gözlemsel çalışma	24 ay boyunca ABA alan 3 ile 16 yaş arası 154 çocuk	Bireyselleştirilmiş tedavi hedefler (hasta merkezli), bakım veren katılım hedefler ve Vineland Adapt f Davranış Ölçekleri (VABS)	Sağlık sistem bünyesinde uygulanan 24 aylık Uygulamalı Davranış Analizi (ABA)	Hasta merkezli hedefler ile standart adaptif davranış ölçekler arasında sınırlı bir uyum saptanmıştır. Bireysel hedeflerde klinik olarak anlamlı kazanç sağlayan çocuk oranı artarken, adaptif davranış puanlarında (Vineland) anlamlı kazanç sağlayanların oranı aynı dönemde düşüş göstermiştir.
Alan Patricio Silva, vd, /2023/Brezilya	Retrospektif Gözlemsel Vaka Serisi	16 otizmli çocuk.	ABA+ Affect ve Intelligence® yazılımı (Akademik, sosyal ve günlük yaşam beceriler veriler).	Klinik ortamda haftada en az 3 seans uygulanan ABA temelli beceri eğitim .	12 aylık süreçte tüm çocukların bireysel öğrenme eğrilerinde ve bağımsız iş yapma becerilerinde (özellikle ADL - Günlük Yaşam Beceriler) anlamlı ilerleme kaydedilmiştir.

Otizm Spektrum Bozukluğu ve Davranışçı Terapi Üzerine Sistematiik Derleme

Tami Peterson, vd, /2024/ ABD	Retrospektif grafik incelemesi ve tekrarlanan ölçümler analiz (Çoğaltma çalışması)	98 otizimli çocuk ve genç (1.8 - 21.5 yaş arası)	Catalyst yazılımı üzerinden toplanan hedef davranış ustalığı ve beceri edinimi verileri	Ayrık Denemeler (DTT) ve Doğal Ortam Eğitim (NET) içeren karma model ABA	Bir aylık izlem süresinde zaman içinde istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0.05$) iyileşmeler görülmüştür. Hedef davranışlardaki kazanım hızı yaş kategorileri arasında anlamlı bir farklılık
-------------------------------	--	--	---	--	--

					göstermemiş, müdahalenin tüm yaş grupları için etkili olduğu saptanmıştır.
Tami Peterson, vd, /2024/ABD	Retrospektif Tekrarlanan Ölçümler Analizi	98 otizimli çocuk ve genç.	Catalyst yazılımı hedef davranış ustalık verileri.	Karma model ABA (Ayrık Denemeler, Toplu Denemeler ve Doğal Ortam Eğitimi).	Bir aylık snapshot döneminde hedef davranışlarda istatistiksel olarak anlamlı iyileşme ($p < 0.001$) görülmüştür.
Geng Du, vd, /2024/Ç n	Randomize Kontrollü Çalışma (RKÇ).	60 otizimli çocuk (30 deney, 30 kontrol).	GARS-3 (Gilliam Otizm Derecelendirme Ölçeği) ve SSIS (Sosyal Becer Geliştirme Sistem).	Bilgisayar destekli bilişsel ve sosyal beceri eğitim programı.	Deney grubunun sosyal etkileşim puanlarında kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksek artış kaydedilmiştir.
Anurag Garikipati, vd, /2024/ABD	Retrospektif Grafik (Dosya) İncelemesi.	Ebeveyn liderliğinde ABA alan 30 çocuk/genç.	İletişim, Duygusal Düzenleme, Yürütücü İşlevler ve Sosyal Becerler odaklı başarı yüzdeler.	Ebeveynlerin terapist olarak eğitildiği (40 saatten fazla) ev merkezli ABA müdahalesi.	20 haftalık süreçte özellikle iletişim ve duygusal düzenleme alanlarında %20'nin üzerinde başarı artışı görülmüştür.

Matteo Cordioli, vd, /2024/İtalya	Teknik Sistem Geliştirme ve Pilot Uygulama.	18 çocuk (4-7 yaş arası).	VB-MAPP (Tact, Listener, VPMTS kategorileri) dijital başarı veriler .	Kağıt tabanlı ABA protokolünün tablet tabanlı "oyunlaştırılmış" bir sisteme aktarılması.	Dijital sistemle hata oranları düşmüş, hedef tamamlama hızı (ortalama 5.1'den 6.1 hedefe) artmış ve çocukların seansa odağı güçlenmiştir.
-----------------------------------	---	---------------------------	---	--	---

Otizm Spektrum Bozukluğu ve Davranışçı Terapi Üzerine Sistematiik Derleme

Roseann C. Schaaf, vd, /2025/ ABD	Paralel kol karşılaştırmalı etkinlik denemesi (Random ze Kontrollü Çalışma)	Otizm spektrum bozukluğu ve duyuşal farklılıkları olan 37 çocuk	Hedefe Ulaşma Ölçeklendirmesi (GAS), Engellilerin Pediatrik Değerlendirmesi Envanter (PEDICAT), Vineland-3	30 saatlik seanslardan oluşan Ayres Duyusal Entegrasyonu (OT-ASI) ile Uygulamalı Davranış Analiz (ABA) karşılaştırılması	Her iki müdahale grubu da bireyselleştirilmiş hedeflere (GAS) ulaşmada kontrol grubuna göre anlamlı kazanımlar göstermiştir. Her iki grup günlük yaşam becerilerinde (PEDI-CAT) gelişme göstermiş ancak bu gelişme kontrol grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.
Tam i Peterson, vd, /2025/ABD	Retrospektif Öntest / Sontest Tasarımı.	33 otizimli birey.	VB-MAPP (Sözel Davranış Dönüm Noktaları) ve ABLLS-R (Temel D 1 ve Öğrenme Beceriler).	Haftalık 25 saat ve üzer yoğun bire bir ABA terapisi.	VB-MAPP' n 11 alt ölçeğinde ve ABLLS'nin tüm kategorilerinde (reaktif dil, istek bildirme vb.) yüksek etki büyüklüğü ile gelişim saptanmıştır.

TARTIŞMA

Choi ve diğerleri (2022) tarafından sürdürülen 24 aylık izlem çalışması, sağlık sistemi kapsamında verilen yoğun ABA hizmetlerinin gerçek dünya verilerini sunması bakımından kritiktir. Araştırma, kişiselleştirilmiş hedeflere erişmede yüksek başarı oranları rapor etse de, Vineland-3 gibi standardize testlerdeki edinimlerin her çocukta doğrusal bir artış yansıtmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, müdahalenin yoğunluğu kadar, çocuğun kişisel gelişim hızının da çıktılar üzerinde belirleyici olduğunu ispatlamaktadır.

Silva ve diğerleri (2023), Brezilya örnekleminde yürüttüğü çalışmasında, dijital yazılımların (ABA+ Affect ve Intelligence®) akademik ve günlük yaşam becerileri üzerindeki tesiri ele alınmıştır. 12 aylık bir süreç sonunda, özellikle öz bakım ve bağımsız iş yapma becerilerinde

kayssıt edilen anlamlı ilerleme, dijital tabanlı takip sistemlerinin klinik sonuçlar üzerindeki pozitif etkisini doğrulamaktadır.

Peterson ve diğlerleri (2024), Catalyst yazılımı vasıtasıyla elde edilen bilgileri analiz ederek, hem Ayrık Denemeler Öğretimi (DTT) hem de Doğal Ortam Öğretimi (NET) içeren karma modellerin etkinliğini sergilemiştir. Sadece bir aylık kısa süreli bir takibinde dahi hedef davranışlarda istatistiksel olarak anlamlı ($p < .05$) iyileşmeler saptanması, dijital veri toplama sistemlerinin uygulama aşamasındaki hassasiyetini ve anlık geri bildirim gücünü yansıtmaktadır.

Garikipati ve diğlerleri (2024), müdahalenin odağı klinikten eve taşıyarak ebeveyn eğitiminin etkisine yoğunlaşmıştır. Ebeveynlerin "terapist" olarak eğitildiği 40 saatlik program sonunda, çocukların iletişim ve duygusal düzenleme becerilerinde %20'yi aşan bir başarı artışı saptanmıştır. Ele alınan bu çalışma, profesyonel müdahalenin ebeveyn katılımı ile güçlendirilmesi, sosyal becerilerin sürdürülebilirliği için altın standart olduğunu belgelemektedir.

Coroli ve diğlerleri (2024), dijitalleşmenin diğler bir boyutu olan "oyunlaştırma" (gamification) üzerine yoğunlaşmıştır. Kâğıt tabanlı protokollerin tablet tabanlı sistemlere aktarıldığı bu pilot uygulamada, çocukların seanslara olan odağının arttığı ve dijital sistem sayesinde hata oranlarının düştüğü bildirilmiştir. Bu bulgu, teknolojinin çocuk motivasyonunu artırarak öğrenme sürecini optimize ettiğini göstermektedir.

Du ve diğlerleri (2024) tarafından yapılan randomize kontrollü çalışma, bilgisayar temelli bilişsel eğitim programlarının sosyal etkileşim kapsamındaki tesirini ortaya koymaktadır. Deney grubunda saptanan anlamlı derecede yüksek puanlar, teknoloji temelli uygulamaların sosyal beceri öğretiminde kontrol gruplarına oranla daha tutarlı çıktılar verebildiğini gözler önüne sermiştir.

Schaaf ve diğlerleri (2025), literatürdeki eksikliği gidererek Duyusal Bütünleme (OT-ASI) ve ABA yaklaşımlarını paralel bir denemede incelemiştir. İki yöntemin de kişiselleştirilmiş hedeflere ulaşmada (GAS) başarılı olduğu tespit etmiştir. Fakat, günlük yaşam becerilerinde gruplar arası istatistiksel bir farkın saptanamaması, müdahale seçiminin planlanan spesifik beceri alanı doğrultusunda yapılması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Peterson ve diğlerleri (2025), serinin en sonki çalışmasında müdahale yoğunluğuna (intensity) dikkat çekmektedir. Haftalık 25 saat ve üzeri uygulanan yoğun ABA programının, VB-MAPP ve ABLLS-R gibi kapsamlı değerlendirme araçlarının tüm alt kategorilerinde yüksek bir etki büyüklüğü ile gelişim sağladığını belirtmiştir. Bu neticede, yoğun müdahalenin otizm rehabilitasyonundaki vazgeçilmez yerini bir kez daha güçlendirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu sistematik derleme çalışmasında, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) tanılı çocuk ve gençlerde Uygulamalı Davranış Analizi (ABA) ile bu yöntemin teknoloji entegrasyonu, ebeveyn katılımı ve diğler branşlarla ilişkisi incelenmiş; 2022–2025 yılları arasında yayımlanan toplam 9 araştırma değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen bulgular, ABA temelli müdahalelerin özellikle dil gelişimi, sosyal etkileşim, adaptif davranışlar ve fonksiyonel yaşam becerileri hakkında önemli ve belirleyici bir etkiye sahip olduğunu yansıtmaktadır.

Yapılan değerlendirmeler, geleneksel ABA yöntemlerinin oyunlaştırılmış dijital platformlarla desteklendiği zaman terapötik odaklanmayı çoğalttığını ve hedeflere ulaşma hızını hızlandırdığını göstermiştir. Buna ek olarak, uzman erişiminin sınırlı olduğu durumlarda, ebeveyn liderliğindeki ABA modellerinin klinik neticelerde anlamlı ve kalıcı düzeltilmeler sağladığı tespit edilmiştir.

Müdahalelerin etkinliği açısından, ABA'nın Ayres Duyusal Entegrasyonu (OT-ASI) gibi yöntemlerle kıyaslamalı ve tamamlayıcı şekilde uygulanmasının, duyu işleme güçlüğü yaşayan çocukların günlük yaşam aktivitelerine katılımını daha kapsamlı bir şekilde desteklediği belirlenmiştir. Genel bir değerlendirme gerçekleştirildiğinde, ABA uygulamalarının kişiye özgü hedefler yönünde ve modern teknolojilerle katkı sağlandığında, OSB tanılı bireylerin gelişimsel ilerleyişi üzerinde hem koruyucu hem de geliştirici bir etkiye sahip olduğu neticeye ulaşılmıştır. Bu bağlamda, rehabilitasyon süreçlerinde ABA uygulamalarına dijital izleme sistemlerinin entegre edilmesi ve ebeveyn eğitiminin düzenleme protokollerine eklenmesi önerilmektedir. Gelecek çalışmalarda, bu çok boyutlu düzenleme modellerinin ileriye dönük etkilerinin ve farklı şiddet seviyelerindeki OSB grupları üstündeki etkilerinin incelenmesi, literatüre değerli katkılar sağlayacaktır.

Beyanname

Etik onay ve katılma izni

Uygulanamaz.

Yayın izni

Uygulanamaz.

Veri ve materyallerin mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar katkıları

NDK, literatür taraması, veri toplama, veri analizi, yorumlama ve kritik revizyon aşamalarını yürütmüştür. MK, çalışmanın tasarımını oluşturmuş ve süpervizyonu gerçekleştirmiştir. Makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

KAYNAKÇA

Choi, K. R., Lotfizadeh, A. D., Bhakta, B., Pompa-Craven, P., & Coleman, K. J. (2022). Concordance between patient-centered and adaptive behavior outcome measures after applied behavior analysis for autism. *BMC Pediatrics*, 22(314).

DOI: <https://doi.org/10.1186/s12887-022-03383-2>

Cordioli, M., Delfino, L., Romani, A., Mortini, E., & Lanzi, P. L. (2023). A gamified framework to assist therapists with the ABA therapy for autism. *arXiv preprint*.

DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2401.00200>

Du, G., Guo, Y., & Xu, W. (2024). The effectiveness of applied behavior analysis program training on enhancing autistic children's emotional-social skills. *BMC Psychology*, 12(568). DOI: <https://doi.org/10.1186/s40359-024-02045-5>

Garikipati, A., et al. (2024). Parent-led applied behavior analysis to impact clinical outcomes for individuals on the autism spectrum: Retrospective chart review. *JMIR Pediatrics and Parenting*, 7, e62878.

DOI: <https://doi.org/10.2196/62878>

Gitimoghaddam, M., et al. (2022). Applied behavior analysis in children and youth with autism spectrum disorder: A scoping review. *Perspectives on Behavior Science*, 45(3), 521-557.

DOI: <https://doi.org/10.1007/s40614-022-00338-x>

Peterson, T., et al. (2024). Impact of applied behavior analysis on target behaviors of autistic children: A replication using repeated measures. *Cureus*, 16(2), e53372.

DOI: <https://doi.org/10.7759/cureus.53372>

Peterson, T., et al. (2024). The effects of applied behavior analysis on verbal behavior with autistic individuals using the VBMAPP and the ABLLS. *Cureus*, 16(3), e57041.

DOI: <https://doi.org/10.7759/cureus.57041>

Schaaf, R. C., et al. (2025). A comparative trial of occupational therapy using Ayres Sensory Integration and Applied Behavior Analysis interventions for autistic children. *Autism Research*, 18(10), 2120-2134.

DOI: <https://doi.org/10.1002/aur.70099>

Otizm Spektrum Bozukluğu ve Davranışçı Terapi Üzerine Sistematiğ Derleme

Silva, A. P., et al. (2023). Applied behavioral analysis for the skill performance of children with autism spectrum disorder. *Frontiers in Psychiatry*, 14, 1093252.

DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1093252>